

Benvolgut Ricard

Albert de la Torre

CATALUNYA

Em demanen que escrigui alguna cosa sobre tu, arran de tu. I no sé fer-ho. No sé fer ni necrològiques ni panegírics. N'hi ha tants i tants que poden fer-ho millor i que t'han conegut durant tants i tants anys. Jo, en canvi, només puc dir que m'has honorat amb la teva amistat durant una mica més de 20 anys.

Et vaig conèixer en un despatx del Palau Güell, amb la jaqueta tancada i la corbata nuada fins a estrènyer-te el coll al límit de l'asfíxia, amb el cabell perfectament endreçat. Em sembla que no et vaig tornar a veure mai més amb aquella mena de cuirassa posada, una defensa que no era capaç d'amagar una certa agror, i fins i tot recel o temor en el rostre. Potser va ser per culpa meva, però no et vaig tornar a veure mai més amb l'uniforme de senyor Salvat, ni tan sols el dia del casament d'una de les teves filles i vaig veure amb un posat tan emmidonat.

Jo anava vestit amb uns texans esfilarsats i el cabell esbullat, llarg fins a mitja esquena, i vaig quedar amb tu en aquell despatx antic i fosc per fer-te una entrevista arran de la celebració del congrés sobre el teatre popular a l'Edat Mitjana i el Renaixement, del 1988. Cap mitjà no n'havia parlat i l'arribada d'un periodista et va fer témer el pitjor: *deu ser una trampa*, devies pensar.

En el meu article vaig escriure que tenies un caràcter eixut i un posat sever. I em vas trucar, amb la intenció de desmentir-ho, i em vas citar a dinar al restaurant Madrid-Barcelona. Suposo que va ser cap a les postres quan em vas deixar de parlar de vostè i ja anaves despeninat i vaig sentir per primer cop aquella teva frase cèlebre: «Perdona que em tregui l'americana».

D'aleshores ençà vam passar ràpidament de la condició de saludats, quan ens trobàvem a les estrenes i els festivals, a la d'amics, a través de les vetllades que organitzaves a casa teva, amb la companyia de Jordi Mesalles, Joan Ollé i la teva interminable llista de contactes internacionals, grans creadors de l'escena, que et visitaven a Barcelona.

Tu sempre volies que el to informal de les reunions no abaixés el llistó d'un cert to de transcendència a les trobades i jo, indefectiblement, te'n feia alguna i organitzava polèmiques que tu et miraves enriolat, pensant que jo era un trapella incorregible.

No vull seguir explicant batalletes, ni sobre com vas fer de cangur de les meves filles quan les havia de dur amb mi al festival de Sitges i les tenies a casa teva, sota l'ala protectora de la Núria i de les teves filles adorables, ni quan em vas convidar a fer

■ D'esquerra a dreta: Albert de la Torre, Santi Sardà, Eulàlia Salvat, Núria Salvat i Ricard Salvat. Inauguració de l'exposició «Ricard Salvat i la seva època» al Palau de la Virreina (2003). (Arxiu Família Salvat-Golobardes)

un seminari de crítica teatral per als teus alumnes de la Universitat de Barcelona, ni quan vam anar de gira pel País Basc arran de les representacions de *Los Alpes en llamas*, de Turrini.

No vull tornar a explicar —o potser públicament no s'ha explicat— que una de les converses que sovint mantenía amb Ernest Lluch, de cara a la paret, en un urinari, va concloure un dia, a l'hora de rentar-se les mans, amb un «i què se n'ha fet d'en Salvat?». Aquella pregunta va provocar un seguit de reunions i converses en què van participar Jordi Font, Joan Fuster, Joan Ollé, Isabel-Clara Simó, Eduard Delgado, Joan Anguera, Miquel Lumbierres, Joan

Maria Gual, Lluís Foix, Pep Montanyès i Pau Monterde. És una llista llarga però no interminable, per això val la pena reproduir-la íntegra.

Acabaves de tenir un gran èxit al Teatre Nacional de Budapest amb *La tragèdia de l'home*, d'Imre Madách, en una de les últimes gran fites de la pena d'ostracisme a la qual havies estat condemnat una dècada abans. I tot i que no tot van ser flors i violes des de llavors, vam tornar a veure el teu nom enciclopèdic a les cartelleres dels teatres catalans. El país que tant et devia en matèria teatral t'estava rehabilitant. El Mercat de les Flors i el Teatre Lliure et van obrir les seves portes. Llàstima que no

ho fes també el Nacional, que et quedés aquesta espina clavada abans de deixar-nos tan prematurament.

Altrament, hauríem pogut continuar rient, com quan tu em desgranaves el teu anecdotari amb els premis Nobel i jo et feia plorar de riure quan t'explicava les sortides nocturnes per Barcelona amb Heiner Müller, Matthias Langhoff o el regitzell de grans mestres que passaven per la ciutat, que tu ateníes de dia i que jo portava a abeurar en plena nit en els locals menys olímpics de la ciutat, començant per la Bodega Bohemia. Tu els explicaves la grandesa de la nostra cultura i jo me'ls enduia a vagarejar per la cara oculta i fosca que el nacionalisme menyspreava. Potser és per això que em van vetar quan em vas proposar per ser membre de la Comissió per la Internacionalització de la Cultura Catalana. Segur que és per això que vas dimetir-ne. Perquè érem amics.

On deu ser l'exposició, Ricard? Acabarem muntant-la de manera permanent en algun lloc, juntament amb els fons impressionants que atresores? Poques persones com tu tenen tanta part de la vida guardada, gràcies a la teva mania recol·lectora i la paciència de la teva dona. Els diferents espais a Barcelona i a la Canonja, plens de programes de mà, cartells, diaris, llibres, figurins, vestits, projectes escenogràfics i decorats, diplomes, els registres d'alumnes de l'Escola Adrià Gual, els llibres de direcció, els *souvenirs* dels teus viatges, fotos impagables amb les personalitats més destacables, discos, rampoines, condecoracions, i les famoses llibretes que eren alhora dietari, quadern d'apunts i agenda perpètua..., el teu diogenisme era ple d'heroïcitat.

A l'exposició «Ricard Salvat i la seva època», que vaig comissariar al Palau de la Virreina per la teva intercessió, vaig mirar de mostrar aquest cosmos caòtic que la teva filla Eulàlia ens va ajudar a endreçar. Vaig mirar de mostrar, també —i això va ser molt fàcil—, l'estima i el respecte que tant aquí com a l'estranger es té per tu, de gent de procedències diverses, d'edats diverses, però tots compromesos amb l'art, el progrés i la llibertat.

El dia que vas veure l'exposició muntada, pocs dies abans de la inauguració, després d'haver complert amb el compromís amb tu mateix de no intervenir-hi en cap moment i quedar-ne completament al marge, tenies un posat impagable, distant, sorprès. Era aquella mateixa cara de temor i satisfacció de la persona a qui li retiren les benes dels ulls després d'haver recuperat la vista. Primer: com dec ser? Després: com em veuen? I em va fer l'efecte que no et desagradares. I això em va fer feliç.

Penso sovint en el carnet del sindicat vertical del Jordi Umbert. Me'l va deixar per a l'exposició i li vaig dir que no li tornaria encara perquè l'exposició es convertiria en permanent de seguida. Malauradament, no ha estat així, encara. Tant és, potser. Hi ha hagut tants compromisos incomplets cap a tu que potser ja no ve d'un.

Bé, Ricard, no m'enrotllo més. Molts records. Enyoraré per sempre més les teves postals i cartes escrites en els hotels dels llocs més variats. En Lluch no em tornarà a preguntar mai més «on és Salvat?», ni el Lumbierres, ni el Mesalles, ni el Delgado, ni el Montanyès. Als qui hagin de venir, mai que ho preguntin, els direm que a l'Olimp, fent que damunt dels seus coturns un cor reciti Espriu. I tu, fent l'Altíssim.